25. Nemzetközi Magyar Matematika Verseny

Budapest, 2016. március 11-15.

10. osztály

1. feladat: Egy diák megírt már néhány dolgozatot, és az utolsó megírása előtt számolgat: Ha az utolsót 97 pontosra írom, akkor az átlagom 90 pont lesz, ha csak 73 pontra sikerül, akkor 87 pont lesz az átlagom. Hány dolgozatot írt eddig a diák, és mennyi volt az átlagpontszáma?

Katz Sándor (Bonyhád)

1. megoldás: Ha a diák eddig x dolgozatot írt, és az átlaga y pont, akkor xy pontja van. Ha az utolsó dolgozatot 97 pontra írja, akkor az átlaga

$$\frac{xy+97}{x+1}=90,$$

ha 73 pontra, akkor

$$\frac{xy+73}{x+1}=87.$$

Az egyenleteket rendezve:

$$\begin{aligned} xy+97&=90x+90\\ xy+73&=87x+87. \end{aligned} \tag{1}$$

A két egyenletet kivonjuk egymásból:

$$\begin{aligned} 24&=3x+3\\ x&=7. \end{aligned} \tag{2}$$

Így $xy=90x-7=623$, $y=623/7=89$. Tehát a diák eddig 7 dolgozatot írt és az átlaga 89 pont volt.

Ellenőrzés: A dolgozatok átlaga $(623+97)/8=90$ és $(623+73)/8=87$ lehet az utolsó dolgozat megírása után, tehát a megoldás megfelel a feltételeknek.

2. megoldás: Ha az utolsó dolgozaton 97 pont helyett 73 pontot szerez a diák, akkor az összpontszáma 24-gyel lesz kevesebb.

Az átlag így 90-ről 87-re csökken, azaz 3 ponttal lesz kisebb. Ez csak úgy lehetséges, ha az átlagot 8 dolgozatra számoljuk.

Tehát eddig 7 dolgozatot írt a diák.

Az utolsó dolgozat írása előtt $90\cdot 8-97=623$ volt az összpontszáma, az átlaga pedig $623/7=89$ pont.

Ellenőrzés: Ha a 623 ponthoz a 8. dolgozattal 73 pontot szerez a diák, akkor valóban $(623+73)/8=87$ pont lesz az átlaga.

---

2. feladat: Hányféleképpen lehet sorrendbe állítani a RENDETLENÜL szó betűit úgy, hogy ne álljon két E betű egymás mellett? (Minden betűt pontosan egyszer használunk fel.)

Bálint Béla (Zsolna)

1. megoldás: Először rendezzük el az E-től különböző betűket, nyolc betűt, köztük két-két azonosat: R D T Ü N N L L.

A 8 betűt 8! féle módon rendezhetjük sorba, de a két N betűt és a két L betűt egymás között felcserélve nem kapunk új esetet (ismétléses permutáció), ezért $\frac{8!}{2\cdot 2}$ lehetőségünk van ezeknek a betűknek a sorba rendezéséhez.

Az E betűket az így kialakult „szó” elé, utána vagy a betűk közé, tehát 9 helyre tehetjük le. 9 helyből kell kiválasztanunk 3-at úgy, hogy a sorrend nem számít. Ez $\binom{9}{3}$ lehetőség.

Ezért $\frac{8!}{4}\cdot\binom{9}{3} = 10\ 080\cdot 84 = 846\ 720$ esetet kapunk.

Megjegyzés: A végeredményt elfogadjuk $\frac{8!}{4}\cdot\binom{9}{3}$ alakban, a maximális pontszámot a tanuló akkor is megkapja, ha nem számolja ki ennek az értékét.

2. megoldás: A RENDETLENÜL szó 11 betűből áll, ezek között van három E betű, két N betű és két L betű. A 11 betűt 11! féle módon rendezhetjük sorba, a három E betűt, a két N betűt és a két L betűt egymás között felcserélve nem kapunk új esetet (ismétléses permutáció), ezért $\frac{11!}{3!\cdot 2\cdot 2}$ lehetőségünk van ezeknek a betűknek a sorba rendezéséhez.

Ezek között azok az esetek, amelyekben egymás mellett szerepelnek E betűk, számunkra rosszak, amelyeket le fogunk vonni. Ha két E betű szerepel egymás mellett, akkor tekintsük ezeket egy karakternek, a harmadik E betűt pedig egy szimpla jelnek.

Most 10 karaktert rendezünk sorba, köztük kettő-kettő azonos. Ilyen eset $\frac{10!}{2\cdot 2}$ van.

Ha három E betű szomszédos, akkor előbb az ilyen eseteket kétszer számoltuk, tehát ezek számát majd vissza kell adnunk.

Legyen most EEE egyetlen jel, ilyen eset $\frac{9!}{2\cdot 2}$ van.

A feladat feltételeinek megfelelő sorbarendezések száma $\frac{11!}{3!\cdot 2\cdot 2} - \frac{10!}{2\cdot 2} + \frac{9!}{2\cdot 2} = 846\ 720$.

Megjegyzés: A végeredményt elfogadjuk $\frac{11!}{3!\cdot 2\cdot 2} - \frac{10!}{2\cdot 2} + \frac{9!}{2\cdot 2}$ alakban, a maximális pontszámot a tanuló akkor is megkapja, ha nem számolja ki ennek az értékét.

---

3. feladat: Adott a síkban két egymásra merőleges egyenes, f és g, valamint a g egyenesen két pont, A és B, amelyek egymástól is és a két egyenes metszéspontjától is különböznek. Az f egyenes egy tetszőleges P pontját az adott pontokkal összekötő egyenesekre merőlegeseket állítunk az A és B pontokban. Határozza meg a merőlegesek metszéspontjainak a halmazát, ha P végigfut az f egyenesen.

Kántor Sándorné (Debrecen)

1. megoldás: Jelöljük O-val f és g metszéspontját. A feladat szerinti M metszéspont minden olyan esetben előáll, amikor $P \neq O$, hiszen ilyenkor PA és PB nem párhuzamos, és így a rájuk állított merőlegesek sem azok.

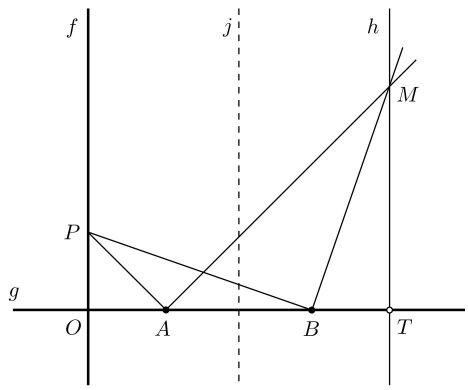

Legyen T az M pont merőleges vetülete a g egyenesen. Ekkor az ATM, BTM, PAM, PBM, POA és POB derékszögű háromszögekre a Pitagorasz-tételt fölírva

$$\begin{aligned} AT^2 - BT^2 &= (AM^2 - TM^2) - (BM^2 - TM^2) = AM^2 - BM^2 = \\ &= (PM^2 - PA^2) - (PM^2 - PB^2) = PB^2 - PA^2 = \\ &= (PO^2 + OB^2) - (PO^2 + OA^2) = OB^2 - OA^2 \end{aligned}$$

adódik, ami nem függ P választásától.

Azt állítjuk, hogy a T talppontot az $AT^2 - BT^2$ mennyiség egyértelműen meghatározza. Valóban, ha a g egyenes mentén az O, A, B és T pontot rendre a 0, a, b és x koordináta adja meg, akkor

$$b^2 - a^2 = OB^2 - OA^2 = AT^2 - BT^2 = (x-a)^2 - (x-b)^2 = 2(b-a)x + a^2 - b^2,$$

ahonnan $a \neq b$ miatt x egyértelműen kifejezhető:

$$x = \frac{2b^2 - 2a^2}{2(b-a)} = a + b.$$

Az összes M metszéspont ezért a g egyenesre ugyanabban a T pontban állított h merőleges egyenesre illeszkedik.

Ez a T pont az $x = a+b$ összefüggés miatt az O pontnak az AB szakasz felezőpontjára vonatkozó tükörképe.

A h egyenesen tetszőlegesen kiszemelt $M \neq T$ pontból kiindulva a feladat konstrukcióját P és M szerepcseréjével végrehajtva visszakapjuk P-t. Ezért magát a T pontot kivéve a h egyenes minden pontja hozzátartozik a keresett halmazhoz.

2. megoldás: Használjuk az 1. megoldás jelöléseit. Ha $P \neq O$, akkor az M pont előáll, valamint az A, B pontok a PM átmérőjű körre illeszkednek, hiszen a PM szakasz A-ból is és B-ből is derékszög alatt látszik.

Az AB szakasz ennek a körnek húrja, tehát az azt merőlegesen felező j egyenes áthalad a kör középpontján, vagyis PM felezőpontján.

Ezért M rajta van az f egyenes j-re vonatkozó tükörképén, a h egyenesen.

Az M pont biztosan különbözik g és h metszéspontjától, azaz a T ponttól, hiszen a g egyenesnek a körrel csak két közös pontja (A és B) lehet.

Megfordítva, ha a h egyenesen kiszemelt M pont különbözik T-től, akkor tekintsük az A, B és M (nem kollineáris) pontokon áthaladó kört, és annak az M-mel átellenes P pontját. Ez a P

egyrészt illeszkedik f-re, másrészt P-ből kiindulva a feladat konstrukciójával M-et származtatja. Ezért a T pont kivételével h minden pontja előáll M-ként.

---

4. feladat: Legyen az AB átmérőjű k_1 kör egy A-tól és B-től különböző pontja C. Bocsássunk merőlegest a C pontból AB-re, a merőleges talppontja T. A C középpontú, CT sugarú k_2 kör a k_1 kört a D és E pontokban metszi. A DE és CT szakaszok metszéspontja M, a CA és DE, valamint a CB és DE szakaszok metszéspontjai rendre X és Y. Bizonyítsa be, hogy $MX = MY$.

Bíró Bálint (Eger)

Megoldás: Használjuk az ábra jelöléseit.

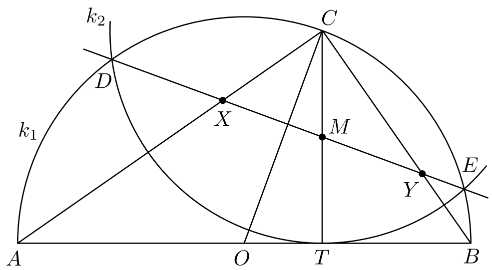

Az AB szakasz O felezőpontja a k_1 kör középpontja. A CO szakasz a két kör középpontját köti össze, ezért merőleges a közös DE húrra.

Thalész tétele miatt az ABC háromszög C-nél derékszögű.

Az XYC szög és az OCA szög merőleges szárú hegyesszögek, ezért $XYC\sphericalangle = OCA\sphericalangle$. Ugyanígy $YXC\sphericalangle = OCB\sphericalangle$.

A CAO háromszög egyenlő szárú, ezért $OCA\sphericalangle = CAO\sphericalangle$. Ugyanígy $OCB\sphericalangle = OBC\sphericalangle$.

A CAB szög és a BCT szög merőleges szárú hegyesszögek, ezért $CAB\sphericalangle = BCT\sphericalangle$. Ugyanígy $ABC\sphericalangle = TCA\sphericalangle$.

Az egyenlőségeket összevetve $MYC\sphericalangle = MCY\sphericalangle$ és $MXC\sphericalangle = MCX\sphericalangle$ következik, ami azt jelenti, hogy a CXM és a CYM háromszögek egyenlő szárúak. A szárak egyenlősége folytán $MX = MC = MY$.

---

5. feladat: Bizonyítsa be, hogy $n+1$ darab különböző, $2n$-nél kisebb pozitív egész szám közül kiválasztható három különböző úgy, hogy ezek közül kettő összege megegyezzen a harmadikkal.

Bencze Mihály (Bukarest)

Megoldás: Legyen az adott $n + 1$ szám: $a_1 < a_2 < \ldots < a_{n+1}$. Képezzük az $a_2 - a_1$, $a_3 - a_1, \ldots, a_{n+1} - a_1$ számokat, amelyek különbözőek, pozitívak és kisebbek, mint $2n$.

Tekintsük a következő $2n$ darab, $2n$-nél kisebb pozitív egész számot:

$$a_2, a_3, \ldots, a_{n+1}, a_2 - a_1, a_3 - a_1, \ldots, a_{n+1} - a_1.$$

A skatulyaelv szerint ezek közül kettő megegyezik.

A feltételekből következik, hogy az egyik szám az $a_2, a_3, \ldots, a_{n+1}$ számok közül való, a másik pedig az $a_2 - a_1, a_3 - a_1, \ldots, a_{n+1} - a_1$ számok közül.

Legyenek ezek a_k és $a_m - a_1$. Ekkor $a_k = a_m - a_1$, azaz teljesül, hogy

$$a_k + a_1 = a_m.$$

Ezzel a feladat állítását beláttuk.

---

6. feladat: Képezzük az $\{1, 2, 3, \ldots, 2016\}$ halmaz minden nemüres részhalmazát. Az egy részhalmazban lévő számokat szorozzuk össze és vegyük a szorzat reciprokát, majd ezeket adjuk össze. (Ha a halmaz egyelemű, akkor egytényezős szorzatnak tekintjük és ennek vesszük a reciprokát.) Mekkora az így kapott összeg?

Kántor Sándor (Debrecen)

1. megoldás: Jelöljük A_n-nel az $\{1, 2, \ldots, n\}$ halmaz esetében az így elkészített összeget.

$$A_1 = 1, \qquad A_2 = \frac{1}{1} + \frac{1}{2} + \frac{1}{1 \cdot 2} = 2,$$
$$A_3 = \frac{1}{1} + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \frac{1}{1 \cdot 2} + \frac{1}{1 \cdot 3} + \frac{1}{2 \cdot 3} + \frac{1}{1 \cdot 2 \cdot 3} = 3. \tag{3}$$

Az a sejtésünk, hogy minden $n > 0$ természetes szám esetén $A_n = n$, így $A_{2016} = 2016$. Teljes indukcióval bizonyítjuk állításunkat.

A sejtés $n = 1$-re igaz. Feltételezzük, hogy $n = k$-ra is teljesül:

$$A_k = \frac{1}{1} + \frac{1}{2} + \frac{1}{1 \cdot 2} + \ldots + \frac{1}{1 \cdot 2 \cdot \ldots \cdot k} = k.$$

Bizonyítjuk az állítást $n = k + 1$-re:

$$A_{k+1} = A_k + \frac{1}{k+1} + A_k \cdot \frac{1}{k+1}.$$

Felhasználjuk az indukciós feltételt:

$$A_{k+1} = k + \frac{1}{k+1} + k \cdot \frac{1}{k+1} = k + \frac{k+1}{k+1} = k + 1.$$

Ezzel sejtésünket beláttuk. Tehát a keresett összeg valóban 2016.

2. megoldás: Jelöljük A_n-nel az $\{1, 2, \ldots, n\}$ halmaz esetében az így elkészített összeget. Ez az összeg egy többtényezős szorzat zárójelfelbontás utáni alakjára emlékeztet.

Valóban, ha az alábbi szorzatban minden tagot minden taggal szorozva felbontjuk a zárójeleket, akkor az A_n-nél 1-gyel nagyobb számot kapunk:

$$A_n + 1 = (1+1)\left(1 + \frac{1}{2}\right)\left(1 + \frac{1}{3}\right) \cdot \ldots \cdot \left(1 + \frac{1}{n}\right).$$

A zárójeleken belül közös nevezőre hozva:

$$A_n + 1 = 2 \cdot \frac{3}{2} \cdot \frac{4}{3} \cdot \ldots \cdot \frac{n+1}{n} = n + 1,$$

tehát $A_n = n$.

A feladat kérdésére A_{2016} a válasz, amelynek az értéke a fentiek alapján 2016.